

Теоретические и методологические проблемы сопоставительного изучения славянских языков, отв. ред. Г. Нешименко, Изд. «Наука», Москва 1994, 241 стр.

Publikace Ruské akademie věd (Institutu slavistiky a balkanistiky) byla vydána poněkud opožděně s ohledem na to, že vychází z materiálů symposia konaného v prosinci 1988 v Polsku, ale i tak její vydání (jemuž se zřejmě stavěly do cesty hlavně finanční problémy RAV) je třeba všele přivítat. První část materiálů symposia, která vyšla pod stejným názvem v Polsku v r. 1991 a byla věnována obecným otázkám konfrontačního studia slovanských jazyků a některým syntaktickým problémům, tak nezůstala torzem, a slavistická literatura byla obohacena o mnohé podnětné a materiálově bohaté příspěvky. Rovněž program dlouhodobé spolupráce jazykovědných akademických pracovišť v jednotlivých slovanských zemích v oblasti mapování možností konfrontačního studia blízkce příbuzných jazyků patří k těm, které by v nových společenských poměrech nejen neměly zaniknout, ale naopak stát se jedním z nosných témat i budoucího směřování. Mnohé v tomto ohledu již bylo vykonáno (sr. *Sopostavitel'noe izučenie slavjanskogo slovoobrazovanija*, kol. autorov, Moskva 1987, četné práce ruských bohemistek G. P. Neščimenkové a A. G. Širokovové, dále společně publikace kateder rusistiky FF UK a slavistiky MGU *Konfrontačn'j studium ruské a české gramatiky a slovní zásoby I, II*, UK Praha 1974, 1983 atd.), ale téma tak materiálově obsáhlé a metodologicky závažné bude i nadále vděčným námětem jak v oblasti studia dílčích otázek, tak v oblasti teoretických zobecnění.

Do sborníku přispěli badatelé z Ruska (9 příspěvků), Polska (4 příspěvky), Čech (2), Slovenska (1), Běloruska (1) a Rakouska (1).

Knihu tvoří tři oddíly: I. Lexikologie, sémantika; II. Tvoření slov; III. Akcento-

logie, morfologie, morfonologie. Pozornost je věnována prakticky všem slovanským jazykům, i když nejčastěji se pracuje s jazykovým materiálem ruským, s nímž je konfrontován stav jinoslavanský. Z českých autorů přispěli O. Martincová, jež se zabývá neologickými procesy z aspektu onomaziologické typologie, a N. Savický s R. Šiškovou, kteří ve společné stati věnují pozornost metodologii konfrontačního studia dynamiky slovní zásoby. A. Jarošová ze Slovenska zkoumá teoretické předpoklady konfrontačního studia dílčích lexikálněsémantických systémů.

Čeština je naopak konfrontačním pozadím pro úvahy V. F. Vasiljevové o logicko-sémantickém aspektu v konfrontačním onomaziologii, přičemž podle autorky: "перевоплощение «идеи» логической в «идею» семантическую есть тот механизм, который обеспечивает содержательное наполнение номинативной единицы." (s. 5). Protože však působí mezijazyková asymetrie v systému nominace na sémantické rovině, vyvolaná arbitrárností jazykového znaku jako nominativní jednotky, lze v jazycích pozorovat funkční ekvivalenci různorodých sémantických struktur. Důsledky této asymetrie se projevují v různých jazykových rovinách, což autorka dokládá zajímavými příklady (zajímavými jak lingvisticky, tak materiálově, pro ni z rusko-českého, pro nás opačně česko-ruského pohledu). Současně však uvedené příklady mnohdy dokumentují, jak je v jazyce vše složité. Uvádí-li se jako jedna z oblastí rozdílů mezi ruštinou a češtinou využití singulárních tvarů s distributivním významem v ruštině, pak ze tří autorek uvedených příkladů se jeví jako nespornou úteň: *Stáli jsme po kolena ve vodě - Мы стояли по колено в воде*, zatímco druhý uváděný by v češtině

nesl jak sg., tak pl. *Psi běželi se zvednutými ocasu* - Собаки бежали, задрав хвост. V prvním příkladu plurálový tvar v češtině pocit'ujeme coby rodilí mluvčí jako méně frekventovaný a méně vhodný. *Vsichni otočili hlavy* - Все повернули головы. Stejně tak v dalším českém dokladovém materiálu najde rodilý mluvčí nedopatřem, ale i ona jsou pro jazyk symptomatická: uvádí-li autorka slovo *balík* jako ekvivalent ruské řady *посылка, бандероль, сверток, тюк, рулон, пачка, плитка (шоколада)*, uniká jí, že v češtině by muselo být užito zdobněliny *balíček čokolády* (ale ani toto spojení zvláště informátoři mladšího věku již nepovažují za užitelné), zatímco *balík čokolády* ve významu *tabulka čokolády* prostě neexistuje. Ale omyly tohoto typu jsou pro čtenáře, rodilého mluvčího, i užitečné, neboť znovu dokládají složitost problematiky, vázanost pravidel a zobecnění na úzus, lexikální materiál, to, co bývá někdy označováno jako lexikální kompetence. Právě v oblasti slovní zásoby je stále nad čím se zamýšlet, jak autorčiny příklady přesvědčivě dokládají. Uved'me ještě jeden, ruské ekvivalenty českého slovesa *dát*: *dát zavazadla do úschovny* - *сдать багаж в камеру хранения*; *dát kabát do skříňě* - *посе-*

сть пальто в шкаф; *dát dopis do schránky* - *опустить письмо в почтовый ящик*; *dát ruce do kapes* - *сунуть руки в карманы*; *dát kufr nahoru* - *поставить чемодан наверх*; *dát knihu pryč* - *убрать книгу*; *kam jsem to jen dal* - *куда я это только дел* atd. Jestli by v žádném z uvedených příkladů nešlo jako alternativního vyjádření užít v ruštině slovesa *дать* si netroufám posoudit, ale právě takové případy jsou zdrojem četných inter-ferenčních chyb i u jinak dobře ruštinu ovládajících Čechů.

Přispěvky sborníku jsou různorodé a ve stručném upozornění na tuto publikaci nelze jejich obsah v plné šíři postihnout. Čtenář - bohemista, rusista, slavista - si v nich podle vlastního zaměření jistě najde "své" téma, ale kromě něho v celém sborníku najde snahu nově uchopit a metodologicky posunout dopředu problematiku konfrontačního studia blízce příbuzných, v daném případě slovanských jazyků. Na úplný závěr poznamenejme, že jako Čechy nás může jen těšit, že autoři často odkazují na průkopnické práce českých lingvistů v této oblasti, takže jsou citovány nátohy Dokulilovy, Filipcovy, Němcovy, Barnetovy, Chlupáčové atd.

Zdeňka Trösterová

Štec, M.: Úvod do staroslovienčiny a cirkevnej slovančiny. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Prešov 1994, 234 s.

Posuzovaná publikace je praktickou studijní příručkou kompendiálního charakteru. Je určena nejen studentům teologie, ale i posluchačům slavistických oborů na univerzitě. Jejím cílem je seznámit studující s mluvnickými základy staroslověnštiny a církevní slovanštiny.

V předmluvě ("Predslov", s. 3-4) je zdůrazněno, že jde o první učebnici tohoto typu vydanou na Slovensku. Časově se zde vyme-

zují termíny "staroslověnština" a "církevní slovanština". Pokud jde o církevní slovanštinu, tradičně se vyčleňují tři její redakce - ruská, bulharská, srbská. Autor však upozorňuje, že vedle ruské redakce se ustálila redakce ukrajinská. Proto se v předkládané učebnici rozebrá mluvnický systém staroslověnštiny v konfrontaci s církevní slovanštinou ukrajinské redakce, která je v užívání na východním Slovensku.